

В. А. Ратушко
(здобувач кафедри менеджменту освіти,
економіки та маркетингу УМО НАПН
України)
e-mail: rva-66@mail.ru

Принципи експертного оцінювання аксіологічного компоненту управлінської культури керівника ЗНЗ

Визначено, що експертне оцінювання в освіті потребує своєрідних принципів, що дозволять проектувати валідні та дієві процедури. Розглядається вплив цінностей на індивідуальний світогляд, авторитет керівника серед підлеглих та його імідж з'ясовано сутність та структуру аксіологічного компоненту управлінської культури керівника та окреслено принципи його експертного оцінювання.

Постановка проблеми. Прискорена динаміка розвитку суспільства під впливом науково-технічного прогресу зумовлює нові вимоги до структури компетентності керівників ЗНЗ, серед складових якої є його управлінська культура. Реалізація аксіологічного підходу в сучасному навчальному закладі спрямована на відбір і трансляцію в педагогів та учнів провідних соціальних цінностей гуманістичної спрямованості.

Аксіологічні цінності у контексті управлінської культури задають позитивний тон діяльності керівника ЗНЗ. А з іншого боку, аксіологічний компонент управлінської культури керівника включає велику густоту суперечливих цінностей, це певним чином гальмуватиме його поведінку, бо управлінські рішення моделюються у кардинально протилежних альтернативах. Актуальність формування принципів експертного оцінювання управлінської культури обумовлене необхідністю дотримання певних правил в експертному оцінюванні. Тому *метою статті* є аналіз поглядів на поняття «принцип» та розробка принципів експертного оцінювання аксіологічного компоненту управлінської культури керівника.

Аналіз актуальних досліджень. Питання формування принципів експертного оцінювання як проблема досліджувались у працях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: В. І. Бондар, Г. У. Гончаренко, В. В. Крижко, В. І. Маслов, Г. В. Єльнікова, Л. І. Даниленко, Л. М. Ващенко, Є. М. Палютенков, Є. М. Хриков. Принципи управління важливі для експертного оцінювання, адже це технологія однієї з функцій управління – контролю.

Г. У. Гончаренко називав принципи вихідними положеннями, загальними вимогами до організації дослідження, кінцевим науковим результатом [3: 143-146]. Принцип, за В. Бондарем, це те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорій, науки [2: 142].

В. І. Маслов визначає такі принципи управління: спрямовуючої вирішальності державно-суспільного впливу; гуманізації та поваги до особистості; демократизації; єдності централізму, колегіальності і колективності; науковості; психологізації; інноваційності; адаптивності;

уваги до кадрів; інформаційної надійності; моделюючого прогнозування; функціональної структурованості; оперативної регулятивності; зворотного зв'язку; корекції; маркетингу та конкурентоспроможності; господарської раціональності; законоповаги [6].

А. М. Новіков пропонує дотримуватись в управлінні освітою таких принципів: ієрархічності, уніфікації, ціленаправленості, доступності, відповідальності, саморозвитку, повноти, оптимальності, зворотного зв'язку, адекватності, об'єктивності та ін.[8: 71].

Загальними методологічними принципами експертної діяльності визначають: цілеспрямованість розробки варіантів експертного оцінювання; відповідність розроблених методик потребам практики; адаптація розроблених методик до об'єкта, мети та завдань експертизи; системність аналізу проблем, поєднання системного та діяльнісного підходів; врахування альтернативності аналітичних суджень і позицій експертів; забезпечення незалежності суджень експертів; зіставлення результатів експертного оцінювання з результатами, отриманими класичними засобами вимірювань, моделювання та прогнозування; неможливість заміни роботи експертів комп'ютеризованими експертними системами; забезпечення зворотного зв'язку у послідовності етапів експертизи [7: 22].

Ю. М. Швалб в психологічній експертизі розглядає такі принципи: полісуб'єктності, взаємного відображення, додатковості [9].

О. С. Боднар пропонує розглядати у процесі експертного оцінювання навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл принципи апріорні (тобто наперед задані, обумовлені замовниками експертизи і робочою групою) і адаптивні (які експерти узгоджували у ході експертного оцінювання відповідно до організаційно-педагогічних засад) [2].

Разом з тим, проблема розробки принципів експертного оцінювання не розв'язана повною мірою, оскільки в освіті об'єкти дослідження не мають чітких критеріїв і, при цьому, вони постійно змінюються відповідно до завдань освіти. Тому *метою статті* визначаємо теоретичний аналіз наукових поглядів на принципи експертного оцінювання, з'ясування структури аксіологічного компоненту управлінської культури керівника ЗНЗ та вироблення комплексу принципів для його оцінювання.

Виклад нового матеріалу. Вся управлінська діяльність пов'язана безпосередньо з використанням певних моральних норм керівника, які закладаються в людині генетично, а також у соціальному та природному середовищах. Цінності можуть допомогти керівнику аналізувати педагогічний об'єкт у порівнянні, тобто виступати критерієм вибору. Наприклад, директор школи, виступаючи головою експертної групи при атестації кадрів, завжди порівнює вчителів з тим ціннісним ідеалом, який собі моделює сам. Як стверджує В.В. Крижко, «прийняття всіма регіональними культурами єдиних цінностей і норм співжиття – сьогодні не блага побажання, а імператив самозбереження світової цивілізації» [5: 19].

Керівник школи здійснює ціннісно-орієнтаційну (М. С. Каган) діяльність, тобто встановлює стосунки не між об'єктами, а між об'єктом і

суб'єктом, тобто дає об'єктивно-суб'єктивну оцінку, інформацію про цінності, а не сутності [4]. Цінності, які сповідує керівник, не тільки формують його індивідуальний світогляд, але й впливають на підлеглих, визначають педагогічний та управлінський імідж. Чим ширше коло моральних цінностей, тим вищий авторитет і імідж керівника школи. Аксіологічні цінності і управлінська культура знаходяться в одному проблемному полі.

Аксіологічний компонент управлінської культури керівника включає такі аксіологічні аспекти:

спрямованість управлінської діяльності на соціальний та особистісний розвиток як педагогів так і учнів;

формування ціннісно-мотиваційного компоненту у всіх суб'єктів освітнього середовища закладу з метою розвитку активності у виконанні професійних обов'язків педагогів та реалізації права на освіту учнів;

розширення життєвого простору суб'єктів навчально-виховного процесу, формування їх соціокультурної компетентності на засадах гуманізму та демократизму;

залучення педагогів та учнів до самоуправління навчальним закладом з метою підвищення відповідальності за результати праці вчителів та навчання учнів.

Принципи експертного оцінювання, на нашу думку, це встановлені правила, якими слід керуватись при організації експертизи управлінської культури керівника, зокрема аксіологічного компоненту.

Відтак специфіка принципів експертного оцінювання аксіологічного компоненту полягатиме в розумінні того, що для керівника є ціннісним те, що він визнає як людина і те, що є орієнтиром у життєдіяльності педагогічного колективу.

Для ефективного експертного оцінювання аксіологічного компоненту управлінської культури визначаємо такий комплекс принципів:

Загальні принципи: *системності* (оцінювання ціннісного компоненту керівника разом з іншими складовими управлінської культури); *ситуативності* (оцінка має враховувати ситуацію та умови, в яких проходить оцінювання, враховувати фактори впливу на процес оцінювання); *гнучкості* (процедура експертного оцінювання повинна відповідати сучасним вимогам до експертизи і бути прилаштована до специфіки роботи керівника); *врахування неповноти інформації* (оскільки поняття «цінності» не має конкретних видимих ознак, будь яка інформація буде неповною); *відсутності категоричних оцінок* (є наслідком попереднього принципу).

Технологічні принципи: *врахування взаємозалежності цінностей та оцінки* (кожна цінність повинна відповідати певному числу на шкалі); *алгоритмічності* (експертне оцінювання повинно містити етапи, кроки, технічні прийоми, щоб можна було б побачити проміжні результати та не припуститись помилок); *валідної інструментальності* (для оцінки аксіологічного компоненту застосовуються лише апробовані діагностики); *дослідницької позиції експерта* (експерт повинен володіти науковими

дослідницькими методами для оцінки аксіологічного компоненту управлінської культури).

Психологічні принципи: *комфортності суб'єкта та об'єкта експертного оцінювання* (тобто, правило взаємної поваги та толерантності); *узгодження* (поєднання цінностей, які оцінюються з інтересами та потребами суб'єкта); *інтерактивності* (оцінка повинна моделюватись не тільки на основі застосування анкет, тестів, але й з'ясування додаткової інформації через взаємне спілкування); *подолання емоційних бар'єрів* (експерт повинен знати специфіку ціннісних орієнтацій керівника).

Висновки. Таким чином, формування управлінської культури керівників ЗНЗ не може відбуватись без аксіологічних цінностей. Саме їх врахування сприятиме ефективності навчально-виховного процесу у школі. Формування принципів для експертного оцінювання аксіологічного компоненту управлінської культури керівника школи сприятиме об'єктивному підходу до виявлення ціннісних орієнтацій директора школи, що стимулюватиме керівника до самоосвіти.

Список використаних джерел і літератури

1. Боднар О. Принципи експертного оцінювання діяльності шкіл / Боднар О. // Народна освіта. – 2009. – №3. – // Режим доступу: www.narodnaosvita.kiev.ua
2. Бондар В. Дидактика / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 261 с.
3. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності і принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 192 с.
4. Каган М. С. Человеческая деятельность (опыт системного анализа) / М. С. Каган. – М. : Политиздат, 1974. – 328с.
5. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою : навч. посіб. / В. Крижко. – К.: Освіта України, 2005. – 440 с.
6. Маслов В. І. Наукові основи та технології компетентного управління загальноосвітнім навчальним закладом : монографія / В. І. Маслов, О. С. Боднар, К. В Гораш. – Тернопіль : Крок, 2012. – 320 с.
7. Методологія експертного оцінювання : конспект лекцій / уклад. : В. П. Новосад, Р. Г. Селіверстов. - К. : НАДУ, 2008. - 48 с.
8. Новиков Д. А. Введение в теорию управления образовательными системами / Д. А. Новиков. – М. : Егвес, 2009. – 156 с.
9. Швалб Ю. М. Теоретичні основи психологічної експертизи досліджень // Педагогічні інновації: ідеї, реалії перспективи. Випуск 4. :Зб. наук. праць / ред. кол.: Л. І.Даниленко (гол. ред.) та ін. – К. : Логос,2001. – 168с.

В. Ратушко

Принципы экспертного оценивания составляющей аксиологии управленческой культуры руководителя ЗНЗ.

Определенно, что экспертное оценивание в образовании нуждается своеобразных принципов, которые позволят проектировать валидные и действенные процедуры. Рассматривается влияние ценностей на

индивидуальное мировоззрение, авторитет руководителя среди подчиненных и его имидж. Выявлена сущность и структура аксиологии компоненту управленческой культуры руководителя и очерчены принципы его экспертного оценивания.

V. Ratushco

Principles of expert evaluation of constituent of axiology of administrative culture of leader of educational establishment.

Certainly, that an expert evaluation in education needs original principles that will allow to effective design and to the virgin of procedure. Influence of values is examined on an individual world view, authority of leader among inferiors and his image essence and structure are found out axiology to the component of administrative culture of leader and principles of him are outlined expert evaluation.